

Гудзь Т. П. Причини та фактори сучасного етапу інфляції в Україні / Т.П. Гудзь // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 262: В 12 т. – Т. I. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – С. 69-81.

УДК 336.748.12

ПРИЧИНИ ТА ФАКТОРИ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Гудзь Т.П., к.е.н.

Полтавський університет споживчої кооперації України

У статті досліджується взаємопов'язаний вплив макроекономічних процесів на інфляцію за умов фінансової кризи в Україні, що дозволило систематизувати її причини та фактори.

Ключові слова: емісія грошей, банківська інфляція, доларизація економіки, монополізм.

Актуальність проблеми. Економічна історія незалежної України розпочалася із системної стагнації, супутнім явищем якої була гіпер- та суперінфляція. Насьогодні існують реальні загрози повторення історії, оскільки продовжують діяти тогочасні інфляційні чинники. В першу чергу, до них слід віднести спрацьованість основного капіталу, інвестиційний період відновлення якого випав в економічному розвитку незалежної України.

Крім того, нинішня світова економіка перебуває на спадаючій хвилі п'ятого кондратьєвського циклу, якій відповідає чергова системна криза. Під час тривалої рецесії відбуватиметься перебудова глобальної фінансової архітектури. Тому особливість сучасної інфляції в Україні полягає в тому, що вплив її причин та факторів став інтегральною частиною синхронізованого глобального спаду. У зв'язку з цим важливим питанням постає обґрунтування та впровадження важелів антициклічного державного регулювання економіки. Основу такої економічної політики складає ґрунтовний аналіз причинно-наслідкових зв'язків інфляції, яка одночасно виступає провідним індикатором макроекономічної рівноваги та критерієм соціального добробуту суспільства.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. «Вся многовековая история денег является историей инфляции», – писав В.В. Новожилов [4, с. 24]. У зв'язку з цим кожне дослідження в теорії грошей так чи інакше пов'язане з

інфляцією. Відповідь на класичне питання – як досягти правильного створення грошей в ринковій економіці – лежить у площині причин та факторів інфляції, які охоплюють процеси формування попиту та пропозиції як грошей, так і товарів.

Вітчизняна наука визнає інфляцію багатофакторним явищем, ставлячи її в залежність від зовнішніх економічних, внутрішніх монетарних і немонетарних, політичних та соціальних факторів. Так, сучасний теоретично-практичний досвід дослідження даної проблеми зібраний у працях Гриценка А., Чернявського О., Петрика О., Череваня В., Заводника В., Литвицького В. та інших вітчизняних вчених.

Сьогодні Україна посідає в СНД перше місце за рівнем інфляції [8, с. 31]. «Національна» особливість інфляційного процесу криється у тому, що методологія його регулювання не позбавлена політичного забарвлення. У той же час, ринкові механізми як реальна основа механізму регулювання інфляції в Україні є нерозвиненими. Так, уповільнення інфляції, яке спостерігається у 2009 р., пов'язане не із стабілізацією економіки, а зі спадом економічної активності, перекриттям банками крану кредитування та досягненням критичного точки девальвації національної валюти, при якій продовжується сплата кредитів в іноземній валюті.

Мета статті полягає у дослідженні взаємопов'язаного впливу макроекономічних процесів на інфляцію в Україні: формування пропозиції грошей, девальвації гривні, доларизації економіки, подвійного дефіциту (платіжного балансу та зведеного бюджету), зростання зовнішнього державного боргу, скорочення валютних резервів, посилення монополізму у провідних галузях економіки, поширення недовіри до вітчизняної банківської системи з боку населення та іноземних кредиторів. На основі методологічного обґрунтування, ми спробуємо, класифікувати причини та фактори інфляції за характером їх впливу – постійного (стабільного) чи змінного (тимчасового).

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретично обґрунтованою і практично доведеною є монетарна основа інфляційного процесу – готівкова та

безготівкова емісія грошей. Перша, за термінологією професора Новожилова В.В., породжує фіскальну інфляцію, друга – банківську інфляцію. Сучасна наука розглядає інфляцію як інструмент перерозподілу доходів від бідних багатим. Механізм його реалізації був обґрунтований В.В. Новожиловим у 20-х роках ХХ століття: «И если все народное хозяйство в целом от избытка денег не выигрывает, то эмитент получает вполне реальное приращение богатства, источником которого является ущерб тех, кто находится далеко от эмиссии... Эта сила саморасширения денежного обращения, эта тенденция к инфляции есть такая же «естественная» тенденция, как стремление к прибыли, как жажда власти, ибо выпуск денег дает эмитенту и прибыль, и власть» [4, с. 24]. Це означає, що рушійною силою інфляції є суб'єктивна причина – бажання емітента отримати більше прибутку, що фактично ним і досягається за рахунок збитків інших.

Фіскальна інфляція за своєю природою є виключно монетарним явищем, породженим емісією грошей. Так, індекс споживчих цін в Україні прямо залежить від емісії готівки, про що свідчить коефіцієнт їх кореляції на рівні 0,99. Інфляційні сплески завжди супроводжувались прискоренням темпів емісії готівкових грошей. Характерним це явище було й у 2007 р. порівняно із 2006 р., коли на 18,3% прискорила емісія готівки. Держави вдаються до емісії грошей, оскільки вона є найлегшим шляхом доходу порівняно із підвищенням податкового тиску та отриманням міжнародних фінансових ресурсів.

Особливістю сучасної банківської системи є можливість безготівкової емісії грошей, яка започатковується Національним банком України, а далі мультиплікується комерційними банками. У 2008 р. НБУ здійснював первинну емісію національної валюти у безготівковій формі через три канали: інтервенції на міжбанківському валютному ринку, рефінансування банків та здійснення операцій з купівлі-продажу державних цінних паперів на вторинному ринку. Протягом 2008 р. НБУ було випущено в обіг коштів на суму 218 млрд. грн., що на 174,3 млрд. грн. або майже у 5 разів більше, ніж у 2007 р. [5]. У структурі безготівкової емісії домінували (77,7%) кредитні операції з рефінансування

комерційних банків з метою підтримання їх ліквідності. Порівняно із попередніми роками, коли переважна частина безготівкової емісії (наприклад, 95% у 2007 р.) займали валютні інтервенції з викупу іноземної валюти для поповнення золотовалютних резервів держави після штучної ревальвації гривні та встановлення фіксованого курсу долара США у 2006 р. – 5,05 USD/UAH.

Другий рівень безготівкової емісії грошей – це комерційні банки, які шляхом кредитування суб'єктів економіки розширюють грошову масу. Банківська інфляція не є феноменом української економіки. Як економічне явище вона стала відомою у 18 ст., а світовою наукою була описана вже на початку 19 ст. Так, зокрема, М.Кері, А. Маршалл, В. Ленгтон, К. Жюглар, В. Джевонс, Дж. Мілльс пов'язували кризу в економіці з «безрассудным расширением кредита» [7, с. 9-15].

В Україні механізм реалізації банківської інфляції був класичним. В Україні протягом 2006-2008 рр. обсяги банківського кредитування зросли у 3 рази, в тому числі у 3,6 р. розширилось споживче кредитування, яке у 2 рази випередило темп збільшення доходів населення (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка обсягів банківського кредитування та доходів населення в Україні за 2006-2009 рр.

Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Темп росту у 2008 р. порівняно із 2006 р.	Темп росту за 2009 р.
Банківські кредити надані в економіку, всього, млн. грн.	245226	426863	734020	723295	299,3	98,5
з них в іноземній валюті:						
- млн. грн.	121443	213065	430560	367774	354,5	85,4
- питома вага, %	49,5	49,9	58,7	50,8	118,6	86,5
Споживчі кредити, всього, млн. грн.	78543	155446	280490	241249	357,1	86,0
з них в іноземній валюті:						
- млн. грн.	50198	100476	192250	137113	383,0	71,3
- питома вага, %	63,9	64,6	68,5	56,8	107,2	82,9
Доходи населення, млн. грн.	472061	623289	856633	645049*	181,5	X

* - дані за січень-вересень 2009 р.

Джерело: розраховано за даними офіційного сайту Національного банку України (www.bank.gov.ua).

Банківське кредитування, яке спрямоване не на відтворення основного капіталу, а на розширення сфери споживання, об'єктивно зумовило попит на товари, який вітчизняне виробництво неспроможне було задовольнити за браком продуктивних сил. У зв'язку з цим поживалася торгівля, стимулюючи імпорт товарів, який в умовах ревальвації гривні по відношенню до долара, був економічно вигідним. Орієнтація на готову продукцію з-за кордону сприяла подальшому руйнуванню реального сектора вітчизняної економіки та вивозу капіталу з країни.

Спрацьованість основного капіталу, висока собівартість вітчизняної експортної продукції металургії, хімічної, нафтохімічної промисловості дала про себе знати ще у 2002 р., коли відбулося скорочення обсягів її виробництва [1, с. 5]. Тож скорочення потужностей металургійних заводів, збитковість хімічних заводів у 2008 р. є тільки об'єктивним наслідком сформованих передумов у минулому та бездіяльності їх власників у напрямку переоснащення виробничих технологій у відповідності до сучасних досягнень науково-технічного прогресу.

Таким чином платоспроможний, за рахунок кредитних ресурсів, споживчий попит підтримував високі ціни як на продукти харчування, так і на житло. З іншого боку необхідність витрат на індустріалізацію промисловості обумовила подорожчання всіх видів матеріальних, в тому числі і паливних, енергетичних ресурсів. Саме цим здебільшого породжений сучасний попит на банківські кредити. Однак, неплатоспроможність позичальників змусила банки призупинити кредитування, що вилилось в кризу взаємних неплатежів і як наслідок стагнацію промислових галузей економіки, падіння ВВП.

Причини сучасної кризи платоспроможності вітчизняних позичальників досить точно виразив Джон Стюарт Мілльс, який у 1867 р. вивчав кредитні цикли. Причину кризи вчений вбачав «не стільки в свойствах економічних інститутів или в злоупотреблении ими, сколько в заблуждениях психологического порядка, присущих мышлению хозяйствующих лиц. Благоприятные условия порождают оптимизм, оптимизм порождает

безрассудство, а безрассудство порождает стагнацию» [7, с. 15]. Як з'ясувала фінансова криза, в Україні переважна більшість вітчизняних компаній сповідували віру у безкінечність економічного зростання, погашаючи банківські кредити не з власних оборотних коштів, а за рахунок рефінансування. Внаслідок подорожчання банківських кредитів та обмеження доступу до них перед підприємствами і навіть цілими галузями постала загроза технічних дефолтів.

В свою чергу, неврегульовані завчасно розриви ліквідності банків виявилися у порушенні платоспроможності банків, яке супроводжувалось панічним вилученням клієнтами своїх вкладів. Крім того, підрив довіри до банківської системи був посилений введенням процедури тимчасової адміністрації з жовтня 2008 р по жовтень 2009 р. до 24 комерційних банків, серед яких чотири з числа найбільших банків України. За висловлюванням американських банкірів: «Паніка не знищує капітал, вона лише розкриває ступінь його попереднього знищення через вкладення у безнадійно непродуктивні справи» [2, с. 75].

Обережне відновлення банківського кредитування із другого кварталу 2009 р. супроводжувалось високою кредитною ставкою, обумовленою, з одного боку, обмеженістю банківських ресурсів через значну частку проблемної заборгованості в кредитних портфелях банків, а з іншого, високим попитом на грошові ресурси. Відомо, що відсотки по кредиту погашаються за рахунок прибутку суб'єкта господарювання, який є складовою ціни товару. Звідси підвищення кредитної ставки провокує зростання цін та збитковість підприємства. У зв'язку з цим проглядається об'єктивний наслідок банківської інфляції – чистка ринку від нерентабельних, неконкурентоспроможних підприємств та концентрація промислового капіталу, тобто посилення монополістичного впливу на економіку, який, як відомо, є самостійною причиною інфляції. Прояв монополізації в економічному житті України характеризується парадоксальними явищами руйнівного впливу на основи національного господарства. Наприклад, зростання цін на продукти харчування

супроводжується зниженням закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію.

Таким чином сучасна фінансова криза сприяє нарощенню монополістичної влади шляхом викупу збиткових суб'єктів господарювання. Особливістю вітчизняного ринку М&А є закритість процесів злиття і поглинання, майже повна відсутність інформації про процес укладання угод, їх особливості та очікувані результати. В Україні концентрація капіталу відбувається, насамперед, у таких трьох сферах:

- 1) ресурсних галузях, особливо енергетичних, адже це високо прибутковий бізнес і володіння енергетичними ресурсами в недалекій перспективі буде визначати розподіл сил як в середині країни, так і на світовому ринку;
- 2) гірничо-металургійному комплексі, де постійно відбуваються корпоративні «війни»;
- 3) банківському секторі, який за кількістю укладених угод про злиттям є лідером ринку корпоративного контролю.

Враховуючи вище викладене, не має підстав очікувати: по-перше, здешевлення паливно-енергетичних ресурсів, які є складовою собівартості всіх видів товарів та послуг; по-друге, відсоткової ставки за банківськими кредитами, яка теж виступає калькуляційною статтею кінцевої ціни продукції. Це означає, що продовжуватиме діяти механізм інфляції витрат.

Важливо відмітити високу питому вагу кредитів наданих суб'єктам економіки в іноземній валюті (див. табл. 1). Так, кредитний портфель банківської системи України у 2008 р. на 58,7% складався із виданих зобов'язань в іноземній валюті, що на 9,2 п.п. більше ніж у 2006 р. Одночасно питома вага споживчого кредитування в іноземній валюті протягом 2006-2008 рр. зросла із 63,9% до 68,5%. Таким чином фіксація валютного курсу дозволила суб'єктам впевнено оперувати з доларом, не боячись валютного ризику. Такою валютною політикою держава мала приймати валютний ризик на себе. Дійсно у 2004 р. валютні інтервенції НБУ у формі продажу доларів для підтримання

гривні не допустили обвалу національної валюти. Сучасному етапу наростання фінансової кризи стала характерною пасивність дій Національного банку.

В цілому подорожчання долара – девальвація гривні – це була цілком передбачувана тенденція. Інша справа, що її інтенсивність виявилася зовсім неочікуваною. З моменту ревальвації гривні по відношенню до долара експортно-імпортне сальдо стало негативне: у 2008 р. дефіцит поточного рахунку платіжного балансу у 4,7 рази перевищував рівень даного показника у 2006 р. [5]. Вітчизняні виробники, орієнтовані виключно на експорт, понесли збитки внаслідок інфляційного росту собівартості продукції та скорочення гривневого еквівалента валютної виручки. На подальше зниження обсягів експорту продукції з України вплинула кон'юнктура світового ринку, зокрема металургії. Скорочення експорту фактично означає зменшення валового внутрішнього продукту в іноземній валюті. В банках «тануть» валютні ресурси на поточних рахунках суб'єктів господарювання, тоді як активи у валюті розширюються. Так сформувалися розриви ліквідності за валютними активно-пасивними операціями.

Таким чином, протягом останніх п'яти років відбувалась інтенсивна доларизація економіки України, а фіксований курс долара тільки підтримував цей процес. Потреба в доларах одночасно наростала у всіх суб'єктів економіки і поступово перетворювалася в реальний платоспроможний попит на валюту. Населення бажало вберегти заощадження від інфляції, сплачувало доларові кредити. Підприємства орієнтовані на імпорт та позичальники валютних ресурсів – постійні споживачі долара. І, нарешті, сама держава із зростаючим зовнішнім та внутрішнім державним боргом, негативним сальдо платіжного балансу, яке за підсумками 2008 р. склало 3209 млн. дол. США, а протягом першого півріччя 2009 р. внаслідок відпливу іноземного капіталу зросло до 7288 млн. дол. США.

Негативними економічними наслідками дефіциту платіжного балансу є, по-перше, зниження обсягу іноземного капіталу, що призводить до девальвації національної валюти; по-друге, скорочення валютних резервів держави. Так,

інтенсивність знецінення української гривні щодо долара США перевищила темпи інфляції в Україні (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка зміни курсу USD/UAN та індексу інфляції в Україні за 2005-2008 рр. і три квартали 2009 р.

Джерело: розраховано за даними офіційного сайту Національного банку України (www.bank.gov.ua) [5].

Це означає, що зі сторони валютного ринку існує високий потенціал інфляційного росту в Україні. Цей висновок підтверджується інтенсивним скороченням чистих офіційних валютних резервів з часу фінансової кризи. Станом на 01.10.2009 р. резерви України в іноземній валюті склали 25189 млн. дол. США, що на 18,2% менше за показник на початку 2008 р. Важливим є те, що зниження залишків чистих офіційних валютних резервів призводить до зменшення валютного забезпечення грошової бази, а, відповідно, знижує ефективність грошово-кредитної політики Національного банку України, оскільки звужує його фінансові можливості щодо регулювання обмінного курсу шляхом інтервенцій, розширення яких особливо необхідне у сучасних умовах нестабільності кон'юнктури вітчизняного валютного ринку.

У зв'язку з цим перехід НБУ в 2009 р. до плаваючого валютного курсу фактично є несвоєчасною лібералізацією валютної політики. Методологічно

обґрунтовано і практично доведено світовим досвідом, що в кризовий період економіка потребує підтримки з боку держави, а її відсторонення має згубні соціально-економічні наслідки. В умовах росту курсу долара прострочена заборгованість за кредитами у валюті зростає з кожним днем, оскільки сплата відсотків за ними занадто стає обтяжливою для клієнтів. Банки втрачають прибутки, і намагаються їх компенсувати спекуляцією на міжбанківському ринку. Це відволікає їх увагу від проблем економіки, а саме нагальної необхідності підтримання платоспроможності вітчизняних виробників, які, нажаль, звикли працювати на кредитних ресурсах.

Одночасне зростання імпорту та скорочення резервів в іноземній валюті в Україні обумовлює зниження достатності валютних резервів, що негативно позначається на кредитоспроможності нашої держави (рис. 2.).

Рис. 2. Динаміка рівня валового зовнішнього боргу, короткострокової платоспроможності та достатності валютних резервів в Україні протягом 2006-2008 рр.

Джерело: розраховано за даними офіційного сайту Національного банку України (www.bank.gov.ua) [5].

Вважається, що в державі склалася несприятлива ситуація для отримання нових кредитів, якщо показник достатності резервів перебуває на рівні, меншому за тримісячне покриття імпортованих товарів та послуг. В Україні

протягом 2006-2007 рр. середній період оплати імпорту за рахунок валютних резервів був не меншим за 5 місяців, а до початку 2009 р. – скоротився до 3,8 місяців. Падіння у 2009 р. платоспроможного товарного попиту на внутрішньому ринку України призвело до інтенсивного скорочення імпорту (майже у 2 рази порівняно із 2008 р.). Саме цей чинник обумовив підвищення у 2009 р. величини достатності чистих офіційних валютних резервів до 6,7 місяців. Зважаючи на стабільну тенденцію скорочення резервів іноземної валюти, наголошуємо на існуванні загрози втрати кредитоспроможності нашої державою.

Разом з тим, чисті офіційні валютні резерви України повністю покривають короткостроковий валовий зовнішній борг із запасом 28,4% станом на 01.10.2009 р. Отже, у короткостроковій перспективі наша держава на даний час зберігає свою платоспроможність. Однак, інтенсивне «танення» валютних резервів за перші три квартали 2009 р. «забрало» п'яту частину запасу валютної міцності держави. Джерелом відтворення валютних резервів є перевищення експорту над імпортом товарів та послуг, яке в Україні відсутнє з часу проведеної штучної ревальвації гривні наприкінці 2005 р. У сучасних умовах дефіцит поточного рахунку платіжного балансу обумовлений, з одного боку, низькими обсягами експортних операцій внаслідок занепаду виробництва експортоорієнтованих галузей, який розпочався ще восени 2002 р. З другого – перетворенням України за останні п'ять років на ринок збуту світових експортерів.

Тож єдиним джерелом надходжень іноземного капіталу в Україну з метою вирівнювання її платіжного балансу слугують зовнішні запозичення у світових фінансових організацій. Загроза, яка криється у реалізації такого шляху, є очевидною – зростання валового зовнішнього боргу держави.

Графік на рисунку 3 відображає пряму залежність інфляції від зростання валового зовнішнього боргу. Економічне пояснення такого взаємозв'язку полягає у тому, що Національний банк України змушений буде розширювати валютні інтервенції по викупу іноземної валюти на внутрішньому

міжбанківському ринку, чим збільшуватиме безготівкову емісію гривні та сприятиме її девальвації.

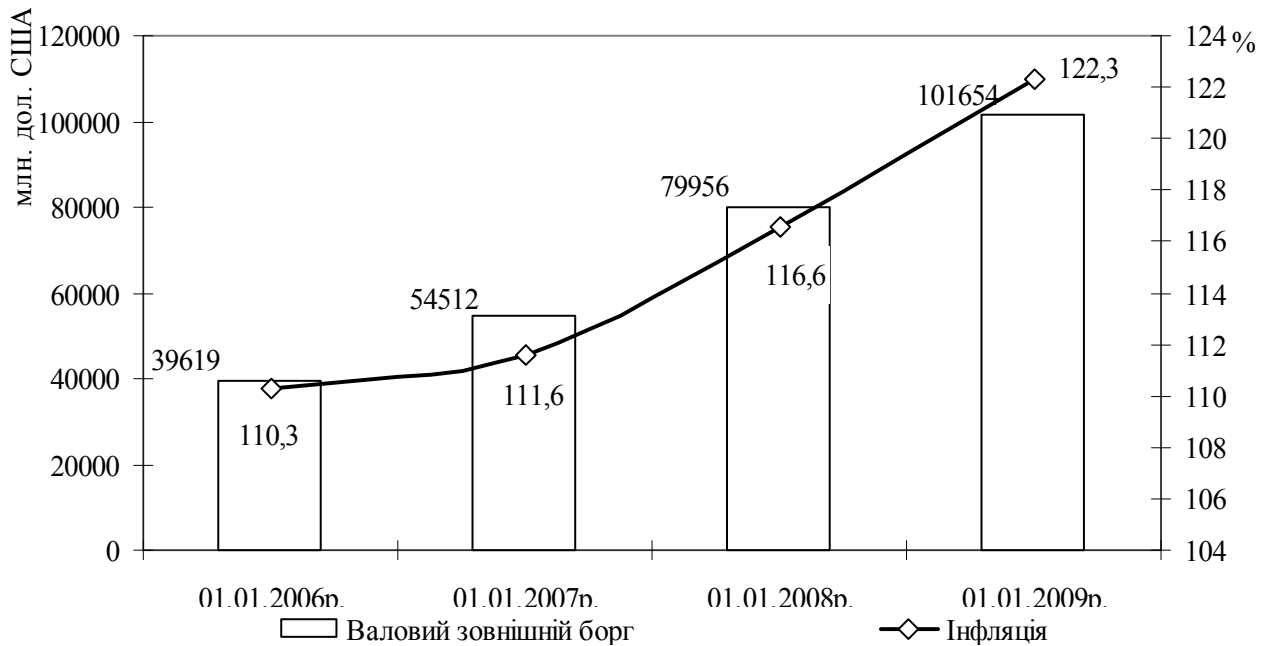

Рис. 3. Динаміка валового зовнішнього боргу та інфляції в Україні протягом 2006-2008 рр.

Джерело: розраховано за даними офіційного сайту Національного банку України (www.bank.gov.ua) [5].

Станом на 01.10.2009 р. зовнішній борг України склав 104376 млн. грн., що у 2,6 рази більше за рівень на початку 2006 р., коли його обсягу у співвідношенні до ВВП становив 45,3% (див. рис. 2). Критичного рівня, яким вважається 60% ВВП, зовнішній борг України досяг вже на початку 2008 р. (56%). До кінця 2008 р. сума валового зовнішнього боргу у співвідношенні до ВВП перевищила критичний рівень і становила 82,4%, що загрожує посиленням інфляції у перспективі.

Безпосереднім чинником інфляції виступає дефіцит державного бюджету, який за 2007-2009 рр. збільшився більше ніж у п'ять разів (рис. 4). Механізм інфляційного впливу дефіциту бюджету реалізується через його монетизацію. Продаж комерційним банкам облігацій внутрішньої державної позики перенаправляє грошовий потік в економіку не на кредитних засадах, а шляхом прямого покриття соціальних видатків. Разом з тим розширюється основа

рефінансування банків, якою виступає застава у формі державних цінних паперів. Відповідно, це збільшує обсяги кредитної емісії грошей, а відтак, і рівень інфляції.

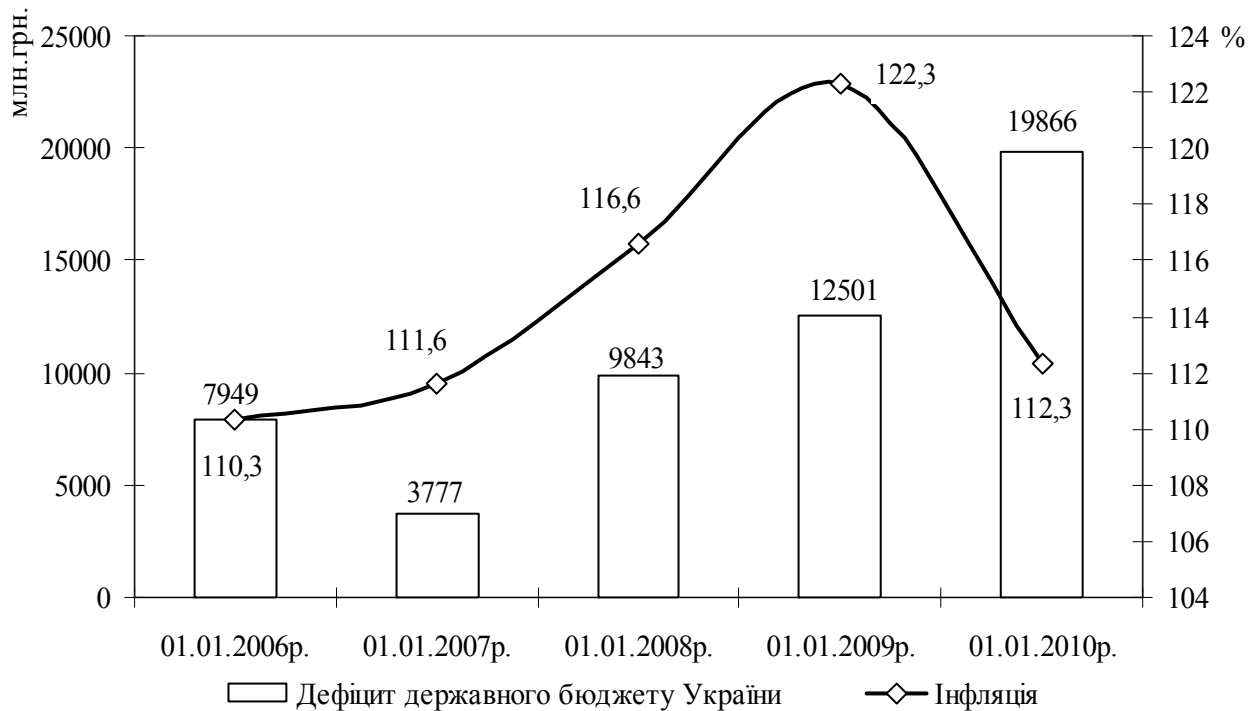

Рис. 4. Динаміка дефіциту бюджету та інфляції в Україні за 2006-2009 рр.

Джерело: розраховано за даними офіційного сайту Національного банку України (www.bank.gov.ua) [5].

Основним джерелом наповнення доходної частини бюджету були і залишаються податкові надходження, частка яких у 2008 р. становила 76,3%. Однак, за відсутності чітких орієнтирів у податковому забезпеченні державних витрат економіка функціонує в умовах незбалансованого бюджету та зростання розриву між потребами у соціальних виплатах і відповідними надходженнями. Водночас посилення податкового тиску негативно впливає на темпи економічного розвитку, особливо малого та середнього бізнесу. Якщо в європейських країнах на долю середнього бізнесу припадає 40-60% ВВП, в США – 85%, то в Україні – менше 10%, і продовжує зменшуватися в результаті «чесного поглинання» приватного бізнесу шляхом рейдерських атак [3, с. 38]. Це свідчить про відсутність в Україні економіко-правових засад становлення середнього класу, на який опираються економіки ринково розвинених країн як на єдине потенційне джерело демократії. Так, за аналітичними даними в

Україні середній клас не перевищує 4% населення (для порівняння в США 70%) і зосереджується у середовищі професіоналів, що мають скільки-небудь значимий дохід у вигляді заробітної плати. Підтвердженням такої ситуації виступає те, що жодна партія в Україні не представляє інтереси середнього класу.

Соціально-економічними наслідками практичної відсутності середнього класу в Україні є: низька частка оплати праці у структурі ВВП; неповне використання трудових ресурсів (за кордоном на заробітках перебувають 2,5-3 млн. чоловік економічно активного населення); високий ступінь поляризації доходів (53:1); зuboжіння середньостатистичного українця – 97% населення України живе на рівні бідності, витрати на споживання дорівнюють доходам або навіть перевищують їх, а понад 60% структури цих витрат складає продовольство [6, с. 27]. Все це свідчить про наявність глибоких диспропорцій у виробничій та інституційній сферах економіки України, наслідки яких провокують інфляцію: «вимивання» капіталу через офшори, пошук активної зайнятості за кордоном, тіньовий бізнес: від «копанок» у добувних галузях до заробітної плати «у конвертах» у галузях з високими інформаційними технологіями.

Висновки. Підсумовуючи можемо класифікувати причини та фактори інфляції в Україні. За природою походження, на нашу думку, доцільно виділити, наступні причини, під постійним впливом яких «розвивається» інфляційна економіка.

Першою є монетарна причина виражена у готівковій та кредитній емісії грошей, які породжують, відповідно, фіскальну та банківську інфляцію, а їх межі визначаються ефективністю розширення пропозиції грошей. Її провідна роль у розкручуванні інфляційного процесу підкреслюється висловлюванням В.В. Новожилова: «Невыгодность для эмитента – вот внутренний экономический предел для всякой инфляции» [4, с. 25].

Другою слід назвати соціальну причину. Вона розкривається у дуже низькій частці середнього класу за високого рівня монополізації економіки. Це

поляризує суспільство на багатих-монополістів, яким вигідно тримати високі ціни з метою отримання надприбутків та бідних, які змушені оплачувати монополістичні ціни, або виїжджати за кордон у пошуках кращого життя.

Змінний вплив на інфляцію спричинили фактори монетарної та немонетарної сфери української економіки, що сформувалися в останні роки та посилилися в умовах фінансової кризи. Так, підвищений попит на іноземну валюту був обумовлений високим рівнем доларизації національної економіки, який формувався роками, а останнім часом розширився за рахунок банківського кредитування в іноземній валюті, збільшення імпорту ресурсів та готової продукції, зростання валового зовнішнього боргу та внутрішнього державного боргу у частині іноземної валюти, збільшення частки заощаджень населення в іноземній валюті внаслідок недовіри населення щодо збереження власною національною грошовою одиницею стабільної купівельної спроможності у довгостроковій перспективі.

Взаємопов'язаною тенденцією з вище перерахованими факторами стало «танення» валютних резервів держави внаслідок їх використання для валютних інтервенцій НБУ, міжнародних розрахунків за спожиті імпортовані паливно-енергетичні ресурси в умовах незабезпеченості джерел поповнення резервів в іноземній валюті.

Прояви банківської кризи у формі призупинення кредитування спровокували кризу неплатежів серед суб'єктів господарювання, а введення процедури тимчасової адміністрації до ряду банків негативно позначилося на довірі населення до банківського сектору економіки в цілому, а отже, і на стабільності національної грошової одиниці.

Таким чином глибина взаємопроникнення окреслених причин та факторів вказує на системний характер інфляції в Україні, який вимагає продовження дослідження причин порушення рівноваги у масштабах усієї інфраструктури національної економіки. Це дозволить виробити концепцію щодо шляхів усунення диспропорцій в економіці України, яка є однією із фундаментальних

засад стабільності купівельної спроможності української гривні у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилишин Б. Ланцюгова реакція / Б. Данилишин // День. – 2008. - №192. – С. 5.
2. Домрачев В. Банківські кризи: причини виникнення та передумови подолання / В. Домрачев, С. Кульпінський // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2005. - №5. – С. 10-15.
3. Корнеев С. Кризис: кто виноват и что делать? / С. Корнеев // Корпоративные системы. – 2008. - №6. – С. 36-40.
4. Новожилов В.В. Вопросы развития социалистической экономики / В.В. Новожилов. – М.: Наука, 1972. – 318 с.
5. Офіційний сайт Національного банку України: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Попов В. Ознаки ринкової рівноваги в сучасній Україні / В. Попов // Економіка України. – 2008. - №11. – С. 26-37.
7. Хансен Э. Классики кейнсианства: (Экономические циклы и национальный доход): [в 2-х т.] / Э. Хансен. [Сост.: А.Г. Худокормов]. – М.: ОАО «Издательство «Экономика», 1997. – Т. 2. – 431 с.
8. Черевань В.П. Інфляція та економічне зростання / В.П. Черевань // Актуальні проблеми макроекономіки і економічного зростання. – 2008. - №1. – С. 31-37.